

INFORMACE A ZPRÁVY

SLAVISTIKA V SOUČASNÉM SVĚTĚ

Dne 8. 9. 2015 Ústav slavistiky FF MU v Brně ve spolupráci s Českou asociací slavistů, Slavistickou společností Franka Wollmana a Středoevropským centrem slovanských studií, uspořádal pod stejnojmenným názvem jednodenní mezinárodní kolokvium, jehož se zúčastnila asi dvacítká slavistů z osmi zemí (Česká republika, Maďarsko, Německo, Polsko, Slovinsko, Srbsko, Rusko a Ukrajina). Problematika konference, která odrážela v šesti tematických blocích, po nichž vždy následovala diskuse, především metodologické otázky slavistiky, se týkala jejího mezinárodního postavení v systému humanitních disciplín a způsobu vzájemné komunikace, nových témat a jevů v slavistickém výzkumu, existence „slovanského světa“, oborových perspektiv areálového pojetí a také návratů do dějin slovanské filologie včetně zhodnocení významných badatelských -ismů jako např. český strukturalismus.

Po úvodním slovu, které za pořadatelské organizace pronesl Ivo Pospišil, jednání otevřel Bojko Suvajdžić (Beograd), prezentující institucionální a organizační transformaci slavistických kongresů: zařazovat netradiční slovansko-neslovanskou tematiku a především ji zpřístupnit za výhodných ekonomických podmínek mladým badatelům, např. v tom smyslu, že by nemuseli platit oficiální taxy. Lucjan Suchanek (Kraków) ve svém kritickém příspěvku pojednal o terminologickém vymezení předmětu slavistického bádání, které by mělo přesahovat slovanský rozměr, kanonizovaný v ruském, metodologicky zastaralém pojmu „slavjanověděníje“. Suchanek zároveň upo-

zornil, že tyto přístupy jsou inovovány např. z politicko-pragmatického pohledu v textech současných ruských filologů, zejména ve studiích předsedy Ruského komitétu slavistů Alexandra Moldovana. Petar Bunjak (Beograd) požadoval pro literárněvědnou slavistiku „kulturologickou“ perspektivu, která by více mohla modernizovat filologickou podstatu tradiční slavistiky a tím se vyhnout dlouhodobému konfliktu „tradicionalistů“ a „imanentistů“ v dějinách tohoto oboru.

K ekonomickým limitům studia slavistiky, která se často pragmaticky zúžovala na výchovu manažerů pro slovanský svět, se vrátil Oleg Fedosov (Budapest) přibližující činnost Frazeologické komise při Mezinárodním komitétu slavistů, založenou ruským slavistou Nikitou Tolstým na 8. kongresu v Záhřebu 1973. Jestliže Stanislav Rylov (Nižnij Novgorod) promluvil o výuce slavistiky včetně češtiny na Filologické fakultě tamní státní univerzity I. I. Lobačevského, Martin Jesenšek (Maribor) demonstroval odlišný pohled na dějiny slovinského literárního jazyka, který složitě vznikl z kraňského naddialektu pod německým vlivem a z prekmurského knižního jazyka pod vlivem maďarským. Moderní slovinština, odrážející různorodost uvnitř jednoty a komplikované vztahy mezi protestanty a katolíky, se vytváří až v polovině 19. století zásluhou France Miklošiče, přednášejícího na Vídeňské univerzitě. Franc Šěn (Franz Schön – Bautzen) poté jako koeditor (spolu s Dietrichem Scholzem) představil monumentální encyklopedickou příručku *Serbski kulturny leksikon* (*Sorbisches Kulturlexikon*, 2013) vydanou

v nakladatelství Domowina-Verlag jako novou pomůcku nejen v sorabistice, ale i v kulturněhistorické slavistice.

Další blok referátů zahájil autor těchto řádků (České Budějovice), který srovnal nové kritické vydání kontroverzní monografie R. Jakobsona *Moudrost starých Čechů* (původně 1943, nově 2015 v nakladatelství Pavel Mervart) obsahující i mj. rekonstrukci exilové diskuse s americkým zrcadlovým reprintem téhož spisu od michiganského slavisty Jindřicha Tomana. Objasnění geneze, charakteru a recepčního osudu tohoto nestrukturalisticky psaného antiněmeckého textu je podle přednášejícího možné lépe pochopit z české reedice zahrnující rozsáhlou monografickou studii, poznámkový aparát, rejstříky, fotografické a pramenné přílohy. Historickou slavistiku na kolokviu zastupoval Radomír Vlček (Brno), který přehledně analyzoval sto let existence časopisu *Slovanský přehled*, která symbolizuje pomyslnou cestu od počáteční popularizace k zvěděčtění koncepce v šedesátých letech minulého století. Pojem historické slavistiky sahající až k J. Dobrovskému objasnil jako pomocnou vědu interpretující otázky vzájemných vztahů mezi slovanskými národy z politického a hospodářského hlediska. Radka Hříbková (Praha) v rusisticky zaměřeném vystoupení přiblížila historii a současnost didaktiky ruského jazyka na Pedagogické fakultě UK v Praze, zejména ocenila přínos zakladatele katedry ruského jazyka L. V. Kopecského a jeho žáků k rozvoji didaktiky ruského jazyka jako vědního oboru. Tematicky blízké bylo i vystoupení Miluši Bubeníkové (Praha), která krizi české rusistiky vyvodila z porušení generační kontinuity, rovněž polemizovala se zjednodušenou představou, že akademický časopis *Československá rusistika* do roku 1989 měl výhradně normalizační charakter.

Do oblasti kulturních dějin a etnologie směřoval společný referát Jiřího Fialy a Marie Sobotkové (Olomouc), který detailně analyzoval prostřednictvím statistik slovanskou multietnicitu v armádách SSSR a USA během druhé světové války. Historický charakter měl i příspěvek Václava Štěpánka (Brno), který oživil staronové téma české slavistiky – bádání o českých menšinách na Balkáně. Ve svém přehledu načrtl jednotlivé vlny od 17. století do poloviny 19. století včetně reemigrace po roce 1945. Sympa-

tické představitelky ukrajinské slavistiky Oľga Červinskaja a Julija Viľčanskaja (obě Černivci) se zaměřily na ukrajinskou prózu a poezii 20. století: první z nich vymezila historiografické tendence v moderní ukrajinské literatuře 20. století, zejména téma „paměti“ jako symbolu tzv. malé historie aktualizující existenci národa. Druhá slavistka nastínila portrét ukrajinského básníka Borise Poplavského, jehož tragický osud – duchovní krize vyhnaného umělce – se promítla do specifických kompozičních postupů a estetických poloh. Giuseppe Maiello (Olomouc) informoval o nepříznivém osudu slavistických studií na Univerzitě L'Orientale v Neapoli, která byla počátkem 21. století v redukované podobě soustředěna do bakalářského programu *Srovnávací jazyky a kultury*, resp. do magisterského programu *Evropské a americké jazyky a literatury*. K didakticko-organizačním otázkám slavistiky se vrátil Josef Šaur (Brno), který konkretizoval zapojení mladých slavistů z Ústavu slavistiky na FF MU v Brně do grantových projektů (třeba připomenout, že právě doktorandky z tohoto ústavu úvodem konferenčního rokování prezentovaly své aktivity v rámci internetového časopisu *Proudy*).

Mezinárodní setkání slavistů svým příspěvkem uzavřel hlavní pořadatel, vedoucí Ústavu slavistiky na FF MU v Brně a předseda České asociace slavistů Ivo Pospíšil, který metodologicky zhodnotil současný stav slavistiky, reflektující ideologicky proměnlivou pozici „slovanského světa“. Označením „holistické“ slavistiky rozuměl transcendentující smršťující se jádro, které zůstává a okolo něhož planetárně cirkulují znovu se vynořující a zapadající témata, metody či badatelské okruhy. Pospíšil poté požádal polského slavistu L. Suchanka o generální závěr, který zároveň vyzval k průběžné diskuse: slavistika i přes svou různorodost by si měla uchovat svou „celistvou“ strukturu, zároveň se opřít o tradiční či nová centra a školy (v této souvislosti Suchanek ocenil brněnskou slavistiku jako badatelsky dominantní pracoviště s evropským dosahem). Cesta k tomuto cíli však povede prostřednictvím konferencí, vzájemného dialogu, o který do sebe strnulá akademická „elita“ v důsledku osobní a politické nekorektnosti nestojí. Tuto situaci by měly v tematické skladbě respektovat především kongresy slavistů, zbytečně podléhající mód-

ním trendům, jako je např. výzkum genderové problematiky apod. K základním otázkám slavistiky patří: 1. Jak zůstat v slavistice jako vědecky potřebný element, a to i přes neslovanský diskurs? 2. Kriticky prognózovat, co se stane se Slovany i po současných geopolitických změnách?

Setkání, které bylo výsledkem mezinárodního renomé brněnské slavistiky, potvrdilo, že moderní slavistická studia stojí stále „na rozcestí“ a že hledání nového „jazyka“ tolik proklamované jednoty bude velmi dlouhodobou záležitostí.

Miloš Zelenka

MEDZINÁRODNÁ KONFERENCIA O RUSKOM FORMALIZME VO VÝCHODNEJ A STREDNEJ EURÓPE

V anglickom Sheffielde sa 15.–16. 5. 2015 konala medzinárodná konferencia *Russian Formalism & Eastern and Central European Literary Theory: A Centenary View* (Ruský formalizmus a literárna teória východnej a strednej Európy: Pohľad na storočnicu). Organizátorom podujatia bol Evgeny Dobrenko zo Sheffieldskej univerzity v spolupráci s inštitúciami zo strednej Európy (Univerzita Eötvösa Loránda v Budapešti, Literárnovedný ústav Poľskej akadémie vied, Ústav svetovej literatúry SAV, Univerzita Karlova v Prahe a Ústav pro českou literaturu AV ČR).

Cieľom konferencie bolo preskúmať rôzne lokálne politické, spoločenské a kultúrne kontexty, ktoré ovplyvnili vývin formalistického myslenia. Konferencia sa konala pri príležitosti storočnice ruského formalizmu. V centre záujmu účastníkov konferencie bol vznik ruského formalizmu, ktorý bol jedným z najúspešnejších nadnárodných európskych projektov 20. storočia, vo vzťahu k všeobecnému intelektuálnemu dobovému kontextu, migrácia teórie za hranice Ruska a jej integrácia a rozvoj v strednej a východnej Európe, ako aj jeho následná transformácia na štrukturalizmus.

Organizátori konferencie poňali ruský formalizmus ako liminálny jav. Príspevky rozdelili do šiestich panelov, ktoré pomenovali „Medzi disciplínami“, „Medzi víziami“, „Medzi históriami“, „Medzi kultúrami“, „Medzi filozofiami“ a „Medzi moderným a post-“.

Na konferencii vystúpili aj známi mediátori ruského formalizmu v západnej Európe. Z Nemecka prišiel Hans Günther, ktorý referoval o tom, ako prišiel formalizmus do Nemecka na základe záujmu o tartuskú školu a pražský štrukturalizmus. Konferencie sa zúčastnil

aj Aage Hansen-Löve, ktorý hovoril o postmoderných prvkoch v ruskom formalizme. Nechýbal ani česko-americký znalec formalizmu a prekladateľ diela Jana Mukařovského do angličtiny Peter Steiner, ktorý konfrontoval ruský formalizmus s Bachtinovým prístupom k literatúre pomocou súčasnej teórie hry.

České zastúpenie na konferencii bolo početné. Tomáš Glanc hovoril o niekoľkých významných rozdieloch medzi ruským formalizmom a štrukturalizmom Pražského lingvistického krúžku. Ruský formalizmus označil za dôležitú súčasť legitimizácie PLK. Tomáš Hoskovec vo svojom príspevku nevnímal pražský štrukturalizmus ako školu, ale ako určitý fokus, ktorý porovnal so štrukturalistickými iniciatívami vychádzajúcimi z Kodane a Ženevy. Bohumil Fořt zas rekonštruoval pohľad ruských formalistov a pražských štrukturalistov na literárne dejiny a došiel k záveru, že formalizmom išlo v prvom rade o literárnu teóriu a preskúmanie literárnych faktov, zatiaľ čo pre štrukturalistov sa stali literárne dejiny dôležitým predmetom skúmania. O osudoch formalizmu na Slovensku, ktorého mediátorom bol Mikuláš Bakoš, referoval Róbert Gáfrík.

Tamás Scheibner predniesol príspevok o importe štrukturalizmu do Maďarska začiatkom šesťdesiatych rokov 20. storočia, o jeho vplyve na literárnu teóriu a boji so súperiacimi prístupmi, ako aj o predčasnom konci štrukturalizmu v rokoch 1971–1972 následkom politických zmien. O bohatej recepcii formalizmu v Poľsku referoval Andžrej Karcz, v Chorvátsku Josip Užarević, na Ukrajine Alexander Dmitriev, v Estónsku Michail Lotman a v Litve Loreta Mačianskaitė a Dalia Satkauskytė.